

УДК 336.221.4(100)

*Тетяна Мединська, к. е. н., доцент
(доцент кафедри фінансів і кредиту Львівської комерційної академії),
Роксолана Слюсар, магістр з фінансів*

АЛЬТЕРНАТИВНІ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Розглянуто основи організації малого підприємництва в країнах із розвинутою економікою. Визначена роль малого бізнесу в соціально-економічному розвитку держави та напрями державної підтримки малого підприємництва в світі. Проаналізовано особливості спрощеної системи оподаткування фізичних та юридичних осіб, застосовування спеціального режиму оподаткування у різних сферах бізнесу. Досліджено зарубіжний досвід використання податкових стимулів у системі оподаткування малого підприємництва країн ЄС-27, США, СНД. Розглянуто практику використання окремих форм податкового стимулювання розвитку малого бізнесу у вище наведених країнах.

Визначено особливості та недоліки спеціальних режимів оподаткування в Україні. На основі зарубіжного досвіду висвітлено систему заходів щодо удосконалення податкових режимів для малого бізнесу в Україні та подано рекомендації щодо напрямів їх вдосконалення.

Ключові слова: малий бізнес, мале підприємництво, податкові стимули, спеціальні податкові режими, спрощена система оподаткування.

*Татьяна Мединская, к. э. н., доц.
(доцент кафедры финансов и кредита Львовской коммерческой академии),
Роксолана Слюсар, магистр финансов*

АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ: ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ

Рассмотрены основы организации малого предпринимательства в странах с развитой экономикой. Определена роль малого бизнеса в социально-экономическом развитии государства и направления государственной поддержки малого предпринимательства в мире. Проанализированы особенности упрощенной системы налогообложения физических и юридических лиц, применения специального режима налогообложения в разных сферах бизнеса. Исследован зарубежный опыт использования налоговых стимулов в системе налогообложения малого предпринимательства стран ЕС-27, США, СНГ.

© Мединська Т. В., Слюсар Р. Ю., 2014

Рассмотрена практика использования отдельных форм налогового стимулирования развития малого бизнеса в выше приведенных странах. Определены особенности и недостатки специальных режимов налогообложения в Украине. На основе зарубежного опыта отражена система мероприятий относительно усовершенствования налоговых режимов для малого бизнеса в Украине и поданы рекомендации относительно направлений их совершенствования.

Ключевые слова: малый бизнес, малое предпринимательство, налоговые стимулы, специальные налоговые режимы, упрощенная система налогообложения.

*Tatiana Medynska, Ph.D., Docent
(Docent of Finance and Credit Chair, Lviv Academy of Commerce)
Roksolana Sliusar, Master of Finance*

ALTERNATIVE SYSTEMS OF TAXATION OF SMALL BUSINESS IN FOREIGN COUNTRIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The author examines the basics of small business in developed economies. The article defines the role of small business in the socio-economic development of the state and direction of state support of small business in the world. The author analyzes the features of the presumptive taxation of individuals and entities, applying special tax treatment in different business areas. It examines the international experience in the use of incentives in the tax system for small businesses EU-27, USA, Russia. We consider the practice of certain forms of tax incentives for small business development in the above mentioned countries.

We have identified the characteristics and shortcomings of special tax regimes in Ukraine. Based on international experience, we have highlighted a system of measures to improve the tax regime for small business in Ukraine and presented recommendations for ways to improve.

Keywords: small business, small entrepreneurship, tax incentives, special tax regimes, simplified tax system.

Постановка проблеми. На даному етапі економічних реформ в Україні зрозумілою стає особлива соціально-економічна роль малого бізнесу, який у кризових умовах створює нові робочі місця без будь-якого фінансування з боку держави, розширює самозайнятність населення, залучає до легальної економічної сфери ті кошти, що сьогодні перебувають поза банківською сферою. Отже, об'єктивною є потреба у пошуку шляхів підтримки та розвитку останнього. Враховуючи те, що в Україні «Програми підтримки малого бізнесу», які змінюють одна одну, не дають необхідного результату, важливим є вивчення зарубіжного досвіду з підтримки та розвитку малого підприємництва, особливо в умовах реформування податкового законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у розвиток і вдосконалення теоретичних розробок і практичних рекомендацій щодо спрощених систем оподаткування здійснено такими авторами, як З. С. Варналій, Л. І. Вороніною, Г. М. Коваленко, В. В. Мороз, О. В. Покатаєвою, О. М. Чабанюк, І. Д. Якушик та ін.

Проте, у зв'язку із постійними змінами та доповненнями до Податкового кодексу України (далі – ПКУ), є потреба в подальшому дослідженні питань щодо вдосконалення альтернативних систем оподаткування.

Дана проблематика досить складна, а тому є предметом дискусій та всебічного аналізу науковців і практиків. Дискусія ведеться як щодо теоретичних засад побудови ефективної податкової системи, так і безпосередньо практичних заходів, реалізація яких впливатиме на розвиток малого підприємництва в Україні. Незважаючи на те, що проблемам малого підприємництва та застосування щодо них спеціальних податкових режимів присвячені численні публікації, ситуація, що склалася сьогодні у цій частині податкової системи, вимагає поглибленого вивчення зарубіжного досвіду.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду застосування альтернативних систем оподаткування малого підприємництва з метою вдосконалення спеціальних податкових режимів для малого бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих умов управління ринковою економікою є створення ефективної податкової системи, бо саме податки є основним джерелом доходів держави і виступають важливим економічним інструментом стимулювання та регулювання виробництва, забезпечення соціальних гарантій, стимулом ділової активності і т.п. У розвинених країнах податки виступають як найбільш ефективна форма управління економікою, які встановлюються державою, впливають на економічну поведінку платників у сфері виробничо-господарської діяльності, споживання, накопичення тощо [17, с. 166].

У світі загальноновизнаним є той факт, що бути легальним у малому бізнесі значно «дорожче», аніж у великому [11], саме тому на сектор малого бізнесу необхідно орієнтувати адекватну до його потреб і можливостей політику податкового регулювання, яка має формуватися з огляду на особливу економічну природу цього сектора.

Зарубіжний досвід свідчить, що навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою малий бізнес впливає істотним чином на розвиток народного господарства. По-перше, він забезпечує необхідну мобільність в умовах ринку, створює глибоку спеціалізацію і кооперацію, без яких немислима його висока ефективність. По-друге, він здатний не тільки швидко заповнювати ніші, що утворюються в споживчій сфері, але і порівняно швидко окупатися. По-третє, – створювати атмосферу конкуренції. По-четверте (і це, мабуть, найголовніше), він створює те середовище і дух підприємництва, без яких ринкова економіка неможлива. По чисельності працюючих, обсягу товарів, що реалізуються, виробляються, робіт, що виконуються, суб'єкти малого підприємництва в окремих країнах грають ведучу роль [2].

До кінця 70-х років вважалося, що більшість нових робочих місць створюється на великих підприємствах. Але дослідження виявили, що протягом 1969-1976 рр. у США, завдяки малим підприємствам з двадцятьма й менше працівниками, було створено 66% усіх нових робочих місць у країні. Отже, менші корпорації активніше шукають нових можливостей. Це підтверджується і статистичними даними інших розвинених країн [18, с. 45].

Скажімо, в Італії в малому бізнесі працює 80% загальної кількості зайнятих, у Данії – 92% виробничих підприємств є малими, на яких зайнято 43% трудових ресурсів. Найбільше малих підприємств у країнах ЄС мають: Італія, Англія, Німеччина, Франція, Іспанія. При середній кількості малих підприємств (далі – МП) на 1000 жителів їх припадає 50 одиниць, Греція, Іспанія, Італія, Португалія мають 77 одиниць МП, Нідерланди, Данія, Франція відповідно – 45 [20].

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

У країнах Європи прийнято поділяти підприємства за розміром виходячи із чисельності працівників, тому підприємства поділяються на [28]:

- 1) малі та середні підприємства (SMEs): від 1 до 249 зайнятих осіб;
  - мікропідприємства: менш ніж 10 зайнятих осіб;
  - малі підприємства: від 10 до 49 зайнятих осіб;
  - середні підприємства: від 50 до 249 зайнятих осіб;
- 2) великі підприємства: від 250 та більше зайнятих осіб.

Кількість підприємств, чисельність працівників і додана вартість європейських підприємств за 2012 рік зображена в табл. 1.

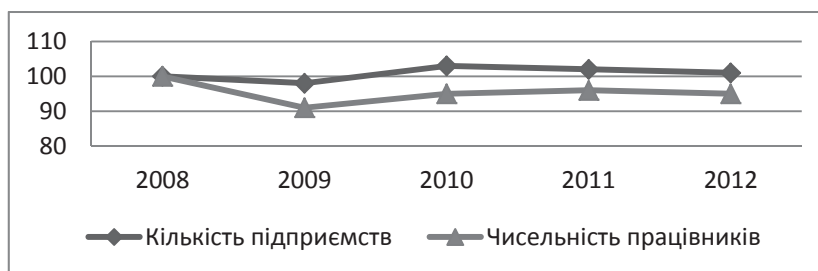
Таблиця 1. Кількість підприємств, чисельність працюючих та додана вартість європейських підприємств за 2012 р.

	Мікро	Малі	Середні	Малі та середні (SMEs)	Великі	Разом
<i>Кількість підприємств</i>						
Кількість	18,783,480	1,349,730	222,628	20,355,839	43,454	20,399,291
Частка, %	92,1%	6,6%	1,1%	99,8%	0,2%	100%
<i>Чисельність працюючих</i>						
Кількість	37,494,458	26,704,352	22,615,906	86,814,717	43,787,013	130,601,730
Частка, %	28,7%	20,5%	17,3%	57,6%	42,2%	100%
<i>Додана вартість (по вартості факторів виробництва)</i>						
Млн, євро	1,242,724	1,076,388	1,076,270	3,395,383	2,495,926	5,891,309
Частка, %	21,1%	18,3%	18,3%	57,6%	42,4%	100%

Джерело: складено авторами за даними [22, 23, 28]

Аналізуючи дані таблиці можна зробити висновки, що в Євросоюзі найбільшу частку займають мікро- та малі підприємства – 98,7%, в яких зайнято більше 49,2 % населення Європейського Союзу та додана вартість яких є складає 39,4%.

Для більш детального порівняння, на рис. 1 представимо динаміку кількості мікро- та малих підприємств, чисельності працюючих у країнах ЄС за період від 2008 р. по 2012 р. Як видно з рис. 1, найбільше зниження показників припадає на 2009-2010 рр. внаслідок світової економічної кризи, особливо це вплинуло на значне зниження чисельності працюючих, ці роки характеризуються великим ростом безробіття в Європі.

Рис. 1. Динаміка кількості малих та середніх підприємств і чисельності працюючих в ЄС-27 за 2008-2012 рр.

Джерело: складено авторами за даними [22, 23, 28]

Найбільш популярними видами бізнесу у європейських країнах є: сфера торгівлі, харчової промисловості, будівництва, саме в них створюється максимальна кількість малих підприємств. На рис. 2 представимо структуру підприємств за галузями і розмірами в країнах ЄС-27, який складено за даними [22, 23, 28].

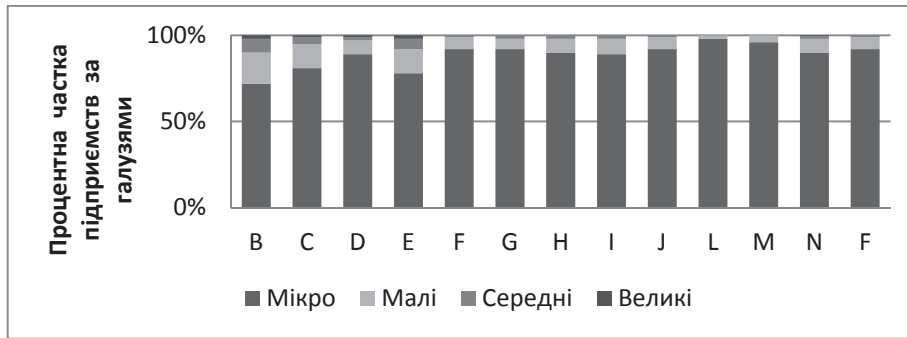

Рис. 2. Структура підприємств за галузями і розмірами в ЄС-27 за 2012 рік*

*Примітка (позначення галузей): В – «Видобуток корисних копалин»; С – «Матеріальне виробництво»; D – «Електрика та газ»; E – «Водопостачання, каналізація, видалення відходів і рекультивация»; M – «Будівництво»; G – «Оптова та роздрібна торгівля»; H – «Транспортування і зберігання»; I – «Послуги проживання і харчування»; J – «Інформація та комунікації»; L – «Операції з нерухомістю»; M – «Професійні, наукові та інші послуги»; N – «Адміністративні та допоміжні послуги».

Зі статистичних даних можна зробити висновки, що найбільша питома вага МП на європейському ринку припадає на сільське господарство, торгівлю, сферу послуг, будівництво, промисловість (легка та харчова). Останнім часом МП ефективно функціонують в сфері машинобудування, приладобудування, оптики, електроніки, електротехніки. Кількісний ріст МП у промисловості обумовлюється, в основному, спеціалізацією та диференціацією суспільного виробництва, відмовою від крупномасштабного масового виробництва на користь дрібносерійного, індивідуального випуску товарів, що є вимогою сучасного ринку.

У деяких країнах, окрім альтернативної системи оподаткування, вводять додаткові умови зменшення суми сплати податків у сфері малого бізнесу, що сприяє відмові від тіньової господарської діяльності і дає змогу збільшити обсяги податкових надходжень до бюджету. Однією з найпоширеніших форм стимулювання розвитку сектору малого підприємництва в розвинутих країнах Європи є створення для них преференцій в оподаткуванні шляхом введення спеціальних податкових правил або застосування загальних правил з окремими пільгами для малих підприємств. У країнах ЄС спрощені системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва, аналогічні до єдиного податку в Україні, не використовуються. Натомість набули поширення інші податкові стимули державної підтримки цього типу підприємств [11]:

- звільнення деяких видів підприємств від необхідності ведення звітності про результати господарської діяльності й запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності;
- запровадження спеціальних режимів оподаткування ПДВ для деяких видів операцій (фермерських господарств і сільськогосподарських кооперативів);
- використання податків на оціночний дохід та мінімальні податки.

Кожній країні світу притаманні свої певні особливості використання альтернативних систем оподаткування, проте на нашу думку, варто сконцентрувати увагу на спрощених системах оподаткування Великобританії та Голландії, так як вони є найбільш ліберальними системами оподаткування малого бізнесу.

Найбільш ліберальною спрощеною системою оподаткування можна вважати британську модель під назвою «Пріоритет податкових стимулів», що характеризується спрощеними вимогами до звітності, прогресивною шкалою оподаткування, наявністю пільг для високотехнічних галузей, а також рядом пільг стосовно капіталовкладень у будівництво та придбання основних засобів.

Згідно із законодавством Великобританії, якщо річний дохід підприємства становить не менше 15 тисяч фунтів стерлінгів, то воно зобов'язане лише заповнити просту податкову декларацію без надання розшифрувань про свою діяльність по активах чи зобов'язаннях. У Британії бізнесмен-початківець може звернутися до місцевої влади, яка допоможе йому компенсувати витрати на запуск офісу – оплатити кілька місяців оренди, офісні меблі, мінімум необхідного обладнання.

Прогресивна шкала оподаткування, без сумніву, сприятлива для малого підприємництва. Так, до прикладу, при прибутку на рівні 0–1,520 фунта стерлінга ставка становить 10%, при прибутку в розмірі 1,521–28,400 фунта стерлінга – 22%, при прибутку понад 28,400 фунта стерлінга – 40% [14]. Динаміка кількості підприємств у Великобританії зображена на рис 3, свідчить про найбільшу кількість саме мікро, малих та середніх підприємств яка зростає протягом 2000-2013 рр.

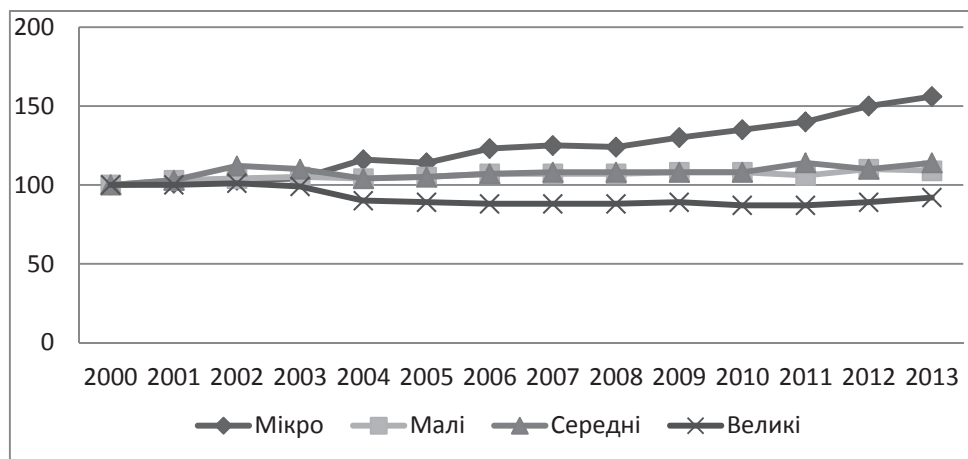

Рис. 3. Динаміка кількості підприємств у Великобританії за 2000-2013 рр.
Джерело: складено авторами за даними [14, 28]

Діюча у Великобританії податкова система і правила амортизації будівель та устаткування, з метою оподаткування дають змогу малому підприємству здійснювати списання за ставкою 25% вартості їх придбання, з урахуванням балансової вартості, що знижується, – так звана податкова знижка зі списання на знос [31].

Також до однієї із найбільш ліберальних систем прощеного оподаткування відносять голландську систему оподаткування [30]. Голландія – одна з небагатьох країн, яка скасувала подвійне оподаткування, що дозволяє працювати чесно, платити податки і при цьому мати високі прибутки, така податкова політика має назву «Правила звільнення». Раніше в Голандії вважалося, що умови ведення малого

бізнесу є не вигідні і не виправдовували витрат і зусиль, проте з 1 жовтня 2012 року податкова система була реформована, внаслідок чого спрощено процедуру реєстрації, оптимізований робочий процес – менше паперів, більше дій. Підприємства, оподатковуваний дохід яких не перевищує 50 тис. гульденів (близько 27,5 тис. доларів США або 220 тис. Гівен), сплачують прибутковий податок за ставкою 30%; якщо ж такий дохід перевищує 50 тис. гульденів – за ставкою 35%. Оподатковуваний дохід зменшується за рахунок інвестицій в деякі капітальні активи. Уряд також заохочує науково-дослідну діяльність підприємств: у тому випадку, якщо компанія приймає на роботу співробітника для проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, то вона отримує право на зменшення податків на фонд заробітної плати.

Нідерландська система оподаткування має досить привабливі податкові ставки: 0% податку на прибуток холдингів, 0% на доходи від роялті та виплати дивідендів, також можна забути про величезні відрахування до скарбниці місцевої юрисдикції, тепер податки не перешкоджають розвитку малого бізнесу [32].

Варто звернути увагу на принцип «нейтрального» оподаткування скандинавських країн (Швеції, Данії та Норвегії). Відомо, що серед розвинутих країн чи не найвищий рівень оподаткування спостерігається у «скандинавських» країнах, де податки є на порядок вищими, ніж в інших європейських країнах, зокрема частка податків у ВВП в тих країнах перевищує 50% (для прикладу в Німеччині це лише третина). На відміну від вітчизняного спрощеного режиму оподаткування, у Скандинавських країнах немає такого державного сприяння, однак, при високих ставках податків є окремі пільгові режими, що впливає на розвиток не лише малого та середнього бізнесу, а й економіки цілком.

У Швеції відсутні будь-які спеціальні податкові режими для малих та середніх підприємств. Основний принцип податкового регулювання у Швеції – це принцип «нейтральності», у відповідності з яким до усіх підприємств незалежно від їх юридичної форми, типу господарської діяльності, розміру, місцезнаходження, застосовується одна і та ж податкова база, ті ж самі ставки оподаткування і обов'язки з реєстрації, подання документів, звітності, платежів та ін. Одним словом, податковий тягар буде однаковим і для самозайнятого підприємця, і для корпорації, якщо вони займаються однаковим бізнесом [16, с. 66].

Проте в принципі «нейтральності» передбачено винятки у вигляді податкових пільг, що спеціально застосовуються до малих підприємств. Так, для прикладу, якщо річний оборот підприємства складає менше 1 млн. крон (приблизно 110 тис. доларів США), воно може подавати податкову декларацію один раз на рік, а не щомісячно, як це зобов'язані робити всі інші підприємства [24]. Частково звільняються від податку дивіденди підприємств, акції яких не котируються на біржі (ця пільга спрямована на стимулювання інвестицій у малі підприємства і компенсацію для них вищої вартості позичкового капіталу). Приватним торговцям дозволяється віднімати збитки від господарської діяльності з можливого доходу протягом перших п'яти років діяльності. Підприємства з оборотом менше 40 млн. крон (приблизно 4,4 млн. доларів США) зобов'язані сплачувати ПДВ протягом 42 днів з моменту закінчення звітного періоду, якщо оборот перевищує 40 млн. крон, тоді сплачувати ПДВ потрібно протягом 26 днів після закінчення звітного періоду [22].

Норвезька податкова система не пропонує значних загальноподаткових пільг для суб'єктів малого господарювання [16, с. 67], де високі податки для фізичних осіб – вища ставка прибуткового податку з населення становить більш 53%, але до юри-

дичних компаній ставлення більш поблажливе, фіксована ставка податку на прибуток підприємств становить – 28% [23]. Для відкриття малого підприємства розмір мінімального статутного капіталу має становити 100 тис. NOK (12,83 тис. €), за умови, що 50% членів правління підприємства мають бути мешканцями Норвегії [25].

Норвегія надає певні податкові пільги одержувачам дивідендів, завдяки цьому у Норвегії найнижча ставка податку на дивіденди в порівнянні із країнами-членами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Хоча у цій країні не пропонують значних загальноподаткових пільг при оподаткуванні малого підприємства, але надаються пільги для особливих регіонів і промислового сектору. Так, компанії, що здійснюють інвестиції в крайню північ Норвегії – платять значно нижчі податки із заробітної плати працівників; застосовуються мінімальні податкові ставки на арктичному острові Шпіцберген, а також, державний фонд надає гранти для інвестицій у регіони з низькою зайнятістю; передбачені податкові пільги на дослідження в таких ключових галузях, як нафтовий сектор.

Завдяки ліберальному підходу до суб'єктів підприємництва, Данія змогла створити сприятливий діловий клімат, навіть незважаючи на високу вартість робочої сили. Завдяки чіткій нормативній базі, відкриття компанії в країні не викликає труднощів [16, с. 65]. Данія уклала угоди про запобігання подвійного оподаткування більш ніж із 80 країнами. Для того, щоб започаткувати малий бізнес у Данії, юридичній особі потрібно заснувати товариство з обмеженою відповідальністю – Anpartsselskab (Aps), статутний капітал якого повинен бути 17 тис. € [22]. Данія практично не надає податкові пільги для малих підприємств, а загальна ставка податку на прибуток становить 28%, так як і Норвегія надає пільги для особливих регіонів, переважно це райони де слабо розвинута економіка або є проблеми із зайнятістю населення.

Важливо звернути увагу на альтернативні системи оподаткування в Сполучених Штатах Америки. Податкова система в США досить складна і різноманітна, згідно з американським законодавством, правом встановлювати свої власні податки володіє не тільки федеральний уряд, а й уряд штатів і територій, а також місцеві органи влади у містах, графствах, округах і т.д.

У США під категорію «підприємства малого бізнесу» потрапляють фірми з кількістю співробітників менше 500 осіб або середньорічним доходом за останні 3 роки не більше 7 млн. дол. США. Ці показники можуть відрізнятися для ряду галузей і деяких федеральних програм підтримки підприємців [26].

Незалежно від стану економіки, малий бізнес у США завжди розцінюється як основне джерело нових робочих місць та інновацій. Малий бізнес – це 99% фірм країни, які забезпечують більше половини всіх робочих місць, експортують більше чверті товарів і послуг із США, реєструють у 13 разів більше патентів, ніж їхні великі конкуренти.

Одним із найважливіших механізмів державної підтримки малого бізнесу є податкове стимулювання. В силу своєї організаційної форми, багато малих фірм не обкладаються прибутковим податком безпосередньо, тобто власники такого бізнесу змушені робити відрахування у вигляді податків на доходи фізичних осіб та мінімального альтернативного податку на доходи (АМТ – Alternative minimum tax). При розрахунку податку АМТ не враховується, що лівова частка доходів реінвестується в малий бізнес в цілях його підтримки і розширення [27].

У США з 2010 р. було прийнято ряд законів та положень щодо розвитку малого бізнесу, що призвело до скасування податку на інвестиції в малі підприємства, про-

те, вкладення повинні знаходитися у власності більше 5 років. Уряд ввів додаткові відрахування щодо купівлі нового обладнання, так, можна відносити на витрати до 500 тис. дол (раніше було 125 тис. дол.). Закон «Про полегшення податкового тягара і створення нових робочих місць» (Tax Relief and Job Creation Act of 2010) дозволяє застосовувати метод прискореної амортизації відносно обладнання, придбаного після 8 вересня 2010 як малим, так і великим підприємствам. Крім цього, уряд спростив вимоги для прийняття до відрахування витрат на мобільні телефони: з 2010 р. подібні витрати прирівнюються до іншого майна і приймаються до відрахування без додаткових обтяжень [29].

Уряд США також дозволяє приймати до відрахування витрати, пов'язані зі створенням нових підприємств у подвоєному розмірі (10 тис. дол. США), також введено зміни при розрахунку штрафів у разі помилок у податковій звітності – починаючи з 2010 р. штрафи будуть складають певний відсоток від суми податкової вигоди, а не фіксовану величину. Малі фірми з оборотом менше 50 млн дол. можуть використовувати всі види кредитів для зменшення суми альтернативного мінімального податку (АМТ). Крім цього, малий бізнес отримав додаткові відрахування щодо витрат на охорону здоров'я (до 50%) та найму співробітників, які вважалися безробітними більше 60 днів [3].

З метою порівняння варто розглянути спрощені режими оподаткування двох постсоціалістичних країн, а саме: Росії та Польщі.

Спрощена система оподаткування в Росії була введена Федеральним законом від 24.07.2002 р., перейти на яку можуть підприємства з доходом менше 15 млн руб., обсягом реалізації не більше 45 млн руб. за 9 місяців і не більше 60 млн. руб. за рік, вартістю активів менше 100 млн руб., і що мають у штаті менше 100 чоловік, часткою участі інших підприємств (зокрема, державних) менше 25% і не мають філій. На спрощену систему оподаткування не можуть перейти: підприємства, які сплачують єдиний податок на фіксований дохід, єдиний сільськогосподарський податок; займаються виробництвом підкацизних товарів, видобутком та реалізацією корисних копалин, гральним бізнесом [8].

Після переходу на спрощену систему оподаткування такі МП не сплачуватимуть: податок на прибуток організацій (податок на доходи фізичних осіб); ПДВ (крім ПДВ при ввезенні товарів); єдиний соціальний податок; податок на майно організацій (фізичних осіб). Проте будуть сплачувати: страхові внески на обов'язкове пенсійне страхування; внески на обов'язкове страхування від нещасних випадків та професійних захворювань; інші федеральні, регіональні і місцеві податки (податок на рекламу, транспортний податок, земельний податок і ін.) та обов'язково вести бухгалтерський облік (для організацій) та облік касових операцій. Причому платник податків має право сам вибрати об'єкт оподаткування за двома ставками: 6% від доходів фірми (за мінусом відрахувань в ПФ, допомоги по непрацездатності, але не більше 50% від суми податку); 15% від різниці між доходами та витратами фірми [6]. Крім об'єднання декількох видів податків в один, перевагою спрощеної системи є звільнення від обов'язку надавати бухгалтерську звітність у Федеральну Податкову Інспекцію.

Необхідно зазначити, що в Російській Федерації також діє єдиний сільськогосподарський податок, що передбачає спрощення оподаткування як для фізичних, так і для юридичних осіб. Ця система оподаткування встановлює обмеження для платників у розмірі 70% реалізації сільськогосподарської продукції, тобто частка сільськогосподарського товаровиробництва повинна дорівнювати або перевищувати

ти 70%. Об'єктом оподаткування є доходи, зменшені на величину витрат, базою оподаткування визначається грошовий вираз доходів, зменшений на величину витрат. Податковий період сплати цього податку є календарний рік, звітний період – півріччя, податкова ставка складає 6%, а сплата податку здійснюється за рахунок авансових внесків [7].

Серед постсоціалістичних країн, що в 90-х роках ХХ ст. розпочали податкові реформи, Польща є одним із визнаних лідерів у сфері покращання податкового клімату через надання спеціальних податкових режимів. У Польщі для малого бізнесу діють 2 спрощені моделі оподаткування [21].

«Податкова карта» є однією з найпоширеніших форм оподаткування фізичних осіб-підприємців, податкові надходження з якої зараховуються до місцевих бюджетів Республіки Польща. Платниками є фізичні особи, що самостійно здійснюють господарську діяльність (до 5 працівників). Застосування цієї форми розрахунку можливе для осіб, що: розвивають народні ремесла; надають побутові та транспортні послуги, торгують гастрономічною продукцією; непрофесійно працюють у сфері освіти, охорони здоров'я, ветеринарства, догляду за дітьми та ін. Платники податкової карти звільняються від сплати інших податків та зборів, у т.ч. ПДВ, якщо їх прибутки не перевищують 10 тис. євро за попередній податковий рік. Законодавством передбачено особливу процедуру звітності та подання річних податкових декларацій, ліквідовано ведення облікових книг. Поряд із базовою ставкою, застосовуються спеціальні: знижені (10–40%) або підвищені ставки (10–80%), що враховують особу платника. Отже, у податковій карті не виділено бази оподаткування, а окреслено умови, за якими визначається її розмір – вид діяльності, кількість працівників, періодичність виробництва, кількість жителів гміни [1].

У Польщі сплачується і фіксований податок з облікових прибутків, доходи з якого зараховуються до державного бюджету Республіки Польща. Платниками податку є фізичні особи, що здійснюють діяльність, прибуток яких не перевищив 150 тис. євро за попередній податковий рік, та виробники агропродукції, що виконують несистематичну діяльність. У країні передбачено види діяльності, підприємства яких не мають права переходу на цю форму оподаткування: аптеки, ломбарди, похоронні бюро, пункти обміну валюти, діяльність з виробництва підакцизних товарів тощо. Податкові ставки є відсотковими та залежать від виду господарської діяльності (3–20%). Порівняно з податковою картою, у фіксованому податку можна визначити базу податку, застосувати предметні пільги, відрахувати податковий кредит. Отже, це не є класична спрощена форма, а лише особлива форма розрахунку прибуткового податку для фізичних осіб [15].

Малий бізнес є невід'ємною структурною складовою сучасної ринкової економічної системи як у світі так і в Україні. Рівень розвитку малого бізнесу безпосередньо визначає ступінь розвитку економіки держави в цілому. Питання побудови ефективної податкової системи – одне з найбільш важливих, і воно повинне вирішуватися за допомогою вивчення та аналізу як наявної в Україні законодавчої бази, так і накопиченого у світі досвіду в сфері оподаткування [9, с. 53].

Прийняття нового Податкового кодексу України (далі – ПКУ), який вступив у дію з 1 січня 2011 року передували протести бізнесменів та окремих груп населення, в результаті чого влада задекларувала намір після доопрацювання законодавства, повернутися до питання удосконалення системи оподаткування малих підприємств та фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності [19, с. 5]. Внаслідок чого було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та

деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності» № 4014-VI від 04.11.2011 року [12], яким було передбачено введення 4 груп єдиноплатників. Згідно ПКУ, спрощена система оподаткування належить до розділу XIV «Спеціальні податкові режими», глава 1 «Спрощена система оподаткування, обліку і звітності», яка стала чинною з 1 січня 2012 року.

Однак, з метою зменшення податкового навантаження на малий бізнес, Законом України від 05.07.2012 року № 5083-VI «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні» [13], який набрав чинності 12.08.2012 року і внесені зміни до глави 1 «Спрощена система оподаткування, обліку та звітності» ПКУ, зокрема були введені 5 та 6 групи для суб'єктів господарювання, які здійснюють підприємницьку діяльність на умовах сплати єдиного податку.

Варто зазначити, що однією із важливих переваг оподаткування малого бізнесу в Україні є звільнення суб'єктів підприємницької діяльності від сплати таких податків і зборів [10]:

- ✓ податку на прибуток підприємств;
- ✓ податку на доходи фізичних осіб у частині доходів, що отримані в результаті господарської діяльності фізичної особи та оподатковані згідно законодавства;
- ✓ ПДВ із операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України (крім ПДВ, що сплачується фізичними особами та юридичними особами, які обрали ставку єдиного податку, визначену зі сплатою ПДВ);
- ✓ земельного податку (крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються ними для провадження господарської діяльності);
- ✓ збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- ✓ збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства.

У процесі реформування спрощеної системи оподаткування, запроваджено низку позитивних нововведень, в тому числі [5, с. 45]:

- 1) поява нових двох груп єдиноплатників 5 (для фізичних осіб) і 6 (для юридичних осіб);
- 2) збільшення граничного обсягу доходів від реалізації продукції до 20 млн. грн.;
- 3) розширення переліку побутових послуг населенню, які надаються 1 та 2 групами платників єдиного податку;
- 4) надане право реєстрації «спрощенцям» платниками ПДВ.

Ставки єдиного податку встановлюються у відсотках (фіксовані ставки) до розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, та у відсотках до доходу (відсоткові ставки). Включення єдиного податку до складу місцевих податків і зборів спричинило підвищення питомої ваги місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів України в цілому.

Не зважаючи на позитивні тенденції, проблема балансування інтересів держави та малого бізнесу залишаються невирішеними [4, с. 222]:

- єдиноплатники не створюють доданої вартості, а лише мінімізують оподаткування власних доходів; ухиляються від сплати податку з доходів фізичних осіб (найманих працівників) не оформляючи трудових відносин з ними; крупні компанії розпорошують свій бізнес шляхом оформлення власних об'єктів діяльності на спрощену систему оподаткування;

➤ уряд недоотримує податкові надходження від сплати єдиного податку до місцевих бюджетів (оскільки це основне джерело регіональних доходів), внаслідок схем ухиляння.

Висновки та пропозиції. Отже, можна зробити висновки, що на сьогодні українська модель спрощеного оподаткування та обліку не є настільки ліберальною, як британська чи голландська, чи настільки демократичною та розвинутою, як у скандинавських країнах чи в США, вона за характером тяжіє до тенденцій Сходу (Росії, Білорусі, Молдови, країн СНД). На наш погляд, спрощені режими країн СНД не найкращий приклад для наслідування. Досвід західних країн показує, що перевага повинна надаватися прогресивному оподаткуванню. Тому, на нашу думку, Україні краще сконцентруватися на запозиченні досвіду оподаткування малих підприємств європейських країн (Великобританії, Голландії), або країн пострадянського простору (Польщі), система яких досить добре себе проявила.

Підсумовуючи усе вище сказане, можна зробити висновок, що нововведення у застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності є позитивним кроком у процесі розвитку суб'єктів малого підприємництва, тобто перші кроки в напрямі реформування і побудови ефективної спрощеної системи оподаткування зроблено. Звичайно є ще низка невирішених проблем, при вирішенні яких основну увагу варто приділити соціальній спрямованості та фіскальній справедливості такої системи оподаткування. Отже, оскільки одним із напрямів вітчизняної економіки є розвиток підприємницької діяльності, держава повинна всіляко підтримувати цей процес шляхом створення відповідних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вижити* за всяку ціну. Розвиток малого бізнесу в Україні гальмується потужним тиском бюрократії : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/journal>.
2. *Євась Т. В.* Особливості реалізації функцій менеджменту на малих підприємствах в сучасних умовах господарювання / Т. В. Євась, Т. В. Ткачук : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir>.
3. *Малый и средний бизнес в экономике США* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrbusiness.com.ua>.
4. *Мединська Т. В.* Єдиний податок у формуванні доходів місцевих бюджетів та податковий контроль за його сплатою / Т. В. Мединська // Сталій розвиток економіки. – Хмельницький, 2014. – № 2(24). – С. 218-224.
5. *Мединська Т. В.* Спеціальні податкові режими у Податковому кодексі України / Т. В. Мединська // матеріали IV звітної науково-практичної конференції. – Київ-Дубно, 2013. – С. 44-48.
6. *Налоги и налоговые льготы для малого бизнеса* : Smallbusiness : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smallbusiness.ru/start/goshelp/6539/>.
7. *Налоговый кодекс Российской Федерации* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://base.garant.ru/10900200>.
8. *О специальных налоговых режимах с 2013 года* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.riskovik.com/journal/stat/n8/spec-nalog-rezhim-2013/>.
9. *Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи*: монографія / [за ред. З. С. Варналія]. – К.: Знання України, 2008. – 675 с.
10. *Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
11. *Покаатаєва О. В.* Спрощена система оподаткування в контексті Податкового кодексу України / О. В. Покаатаєва // Право і безпека. – 2011. – № 1 (38) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_1/PB-1/PB-1_47.pdf.
12. *Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України* : Закон України від 4 листопада 2011 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. *Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні* : Закон України від 05.07.2012 року № 5083-VI. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
14. *Світовий досвід оподаткування: Великобританія* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/pol/>.
15. *Світовий досвід оподаткування: Республіка Польща* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/pol/>.
16. Слюсар Р. Особливості оподаткування малого та середнього бізнесу в Скандинавських країнах / Р. Слюсар // Соціально-економічні наслідки та стратегія реформування фінансової системи України: матеріали IV міжвузівського студентського науково-практичного семінару – Львів – 2013. – С. 65-67.
17. Слюсар Р. Податкове навантаження на бізнес у країнах – членах ЄС / Р. Слюсар, Т. Мединська // Залізничний транспорт: сучасні проблеми науки: матеріали XLIII науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів і студентів. – Частина 2. – К., 2013. – С. 165-166.
18. Якушик І. Д. Податкові системи зарубіжних країн / І. Д. Якушик, Я. В. Литвиненко: Довідник. – Київ : «МП Леся», 2004. – 480 с.
19. Чабанюк О.М. Спрощена система оподаткування : загальні положення, облік і звітність : навч. посібник / О.М. Чабанюк, Т.В. Мединська – К.: Алерта, 2013. – 208 с.
20. ANNUAL REPORT ON EUROPEAN SMEs 2012/2013 : European Commission : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm.
21. *Dealing with taxes in Poland : Foreigners* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.foreignersinpoland.com/work/taxes-in-poland.html>.
22. *EU market rules* : European Commission : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/small-business/most-ofmarket/rules/index_en.htm#1.
23. *European Commission Survey on SME Taxation : Startup Overseas* : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.startupoverseas.co.uk/news/european-commission-taxation.html>
24. *General information on Nordisk eTax : Nordisk eTax* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nordisketax.net/main.asp?url=/hem.asp&c=sve&l=eng&m=00>.
25. *How to open a european company* : Academia : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=351>.
26. *Small Business and Self-Employed Tax Center* : IRS : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irs.gov/Businesses/Small-Businesses-&Self-Employed>.
27. *Small Business Income Tax Guide – Including LLC, Partnership, Sole Proprietor* : About.com : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biztaxlaw.about.com/od/taxpreprocess/>.
28. *SME Performance Review* : European Commission : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm.
29. *Starting a Business* : SBA.gov : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sba.gov/category/navigation-structure>.
30. *Starting a Business in Netherlands* : The World Bank Group : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/netherlands/starting-a-business>.
31. *Tax for small businesses: Your questions answered* : BBC News Business : <http://www.bbc.com/news/business-17937374>.
32. *The Netherlands (Holland) – Taxation* : Expafocus : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.expafocus.com/expatriate-netherlands-holland-taxation>.

REFERENCES

1. *Vyzhyty za vsiaku cinu. Rozvytok malogo biznesu v Ukraini galmuietsia potuznym tyskom biurokratii* [To survive at any cost. Development of small business in Ukraine braked by powerful pressure of bureaucracy] : <http://ua.korrespondent.net/journal>.
2. Ievas, T.V. *Osoblyvosti realizatsii funktsii menedzhmentu na malykh pidpriemstvakh v suchasnykh umovakh gospodariuvannia* [Features of realization of management functions are on small enterprises in the modern terms of management] : <http://nauka.kushnir>.
3. *Malyi i srednii biznes v ekonomike USA* [Small and midsize businesses in the economy of the USA : the Economic news, economy of Ukraine and world economy] : <http://ukrbusiness.com.ua>.
4. Medynska, T.V. *Iedyni podatok u formuvanni dohodiv miscevyh biudzhetyv ta podatkovyi kontrol za yogo splatoiu* [The united tax in forming of profits of local budgets and tax control are after his inpayment]. – Hmelnytsk, 2014, pp. 218-224.

5. Medynska, T.V. *Spetsialni podatkovyi rezhymy u Podatkovomy kodeksi Ukrainy* [The dedicated tax modes are in the Internal revenue code of Ukraine] – Kiev-Dubno, 2014, pp. 44-48.
6. *Nalohi i nalohovye lhoty dlia maloho biznesa* [Taxes and tax deductions for small business]: Small-business : <http://smallbusiness.ru/start/goshelp/6539/>.
7. *Nalogovyi kodeks Rossiiskoi Federacii* [Internal revenue code of Russian Federation] : <http://base.garant.ru/10900200/>
8. *O spetsialnykh nalohovykh rezhimakh s 2013 goda* [About the dedicated tax modes from 2013]. – Режим доступу : <http://www.riskovik.com/journal/stat/n8/spec-nalog-rezhim-2013/>.
9. *Podatkova polityka Ukrainy: stan, problemy ta perspektvy: monohrafiia* [Tax policy of Ukraine : the state, problems and prospects : monograph] – К., 2008, p. 675.
10. *Podatkovyi kodeks Ukrainy iz zminamy i dopovnenniamy №2755-VI*, available <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (access date December 2, 2010).
11. Pokataeva, O.V. *Sproschena systema opodatkyvannia v konteksti Podatkovoho kodeksu Ukrainy* [The simplified system of taxation is in the context of the Internal revenue code of Ukraine]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2011_1/PB-1/PB-1_47.pdf.
12. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy»* available at: <http://zakon.rada.gov.ua>. (access date November 4, 2011).
13. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do podatkovoho kodeksu schodo derzhavnoi podatkovoi sluzhby ta u zviazky z proveddenniam administratyvnoi reformy v Ukraini» №5083-VI*, available <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show> (access date July 5, 2012).
14. *Svitovyi dosvid opodatkyvannia: Velykobrytaniia* [World experience of taxation : Great Britain] : <http://minrd.gov.ua/modernizatsiia-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk.uk/>.
15. *Svitovyi dosvid opodatkyvannia: Respublika Polska* [World experience of taxation : Republic of Poland] : <http://minrd.gov.ua/modernizatsiia-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/polsha/?print>.
16. Sliusar, R. *Osoblyvosti opodatkyvannia maloho ta serednoho biznesu v Scandynavskykh krainah* [Features of taxation of small and midsize businesses are in the Scandinavian countries]– Lviv, 2013, pp. 65-67.
17. Sliusar, R. *Podatkove navantazhennia na biznes u krainah-chlenah ES* [The tax loading is on business in countries – members of EC] – К., 2013, pp. 165-166.
18. Iakushyk, I.D. *Podatkovi systemy zarubiznykh krain* [Tax systems of foreign countries] – К., 2004, p. 480.
19. Chabaniuk, O.M., Medynska, T.V. *Sproschena systema opodatkyvannia: zahalni polozhennia, oblik i zvitnist* [Simplified the system of taxation: general provisions, account and accounting] -К., 2013, p. 208.
20. *ANNUAL REPORT ON EUROPEAN SMEs 2012/2013 : European Commission* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis>.
21. *Dealing with taxes in Poland : Foreigners* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.foreignersinpoland.com/work/taxes-in-poland.html>.
22. *EU market rules : European Commission* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/small-business/most-ofmarket/rules/index_en.htm#1.
23. *European Commission Survey on SME Taxation : Startup Overseas* : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.startupoverseas.co.uk/news/european-commission-taxation.html>.
24. *General information on Nordisk eTax : Nordisk eTax* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nordisketax.net/main.asp?url=/hem.asp&c=sve&l=eng&m=00>.
25. *How to open a european company : Academia* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=351>.
26. *Small Business and Self-Employed Tax Center : IRS* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irs.gov/Businesses/Small-Businesses-&Self-Employed>.
27. *Small Business Income Tax Guide – Including LLC, Partnership, Sole Proprietor* : About.com : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biztaxlaw.about.com/od/taxpreprocess/>.
28. *SME Performance Review : European Commission* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm.
29. *Starting a Business : SBA.gov* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sba.gov/category/navigation-structure>.
30. *Starting a Business in Netherlands : The World Bank Group* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/netherlands/starting-a-business>.
31. *Tax for small businesses: Your questions answered : BBC News Business* : <http://www.bbc.com/news/business-17937374>.
32. *The Netherlands (Holland) – Taxation* : Expاتفocus : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.expاتفocus.com/expاتفocus-netherlands-holland-taxation>.